

потребує подальшого обґрунтування принципів вибору та організації музично-навчального матеріалу, його систематизації за критерієм складності для первісного виконання на художньому рівні, а також більш деталізованої розробки комплексу завдань на формування навиків, що забезпечують самостійність мислення та навчальних дій студентів на всіх етапах підготовки твору до його виконання перед школярами.

Література

1. Верхолаз Р. А. Вопросы методики чтения с листа / Под ред. Т. Беркман. - М.: Академия пед. наук РСФСР, 1960. - 45 с.
2. Демидова М. Г. Робоча навчальна програма курсу «Основний музичний інструмент (фортепіано)» (за вимогами ЄCTS). У електронному варіанті. – Одеса, 2004.
3. Кён Н. Г. Стилистическое сольфеджио: Теория и практика преподавания сольфеджио в музыкально-педагогических учреждениях. – Одесса, 2007. – 129 с.
4. Кубанцева Е. И. Концертмейстерский класс. Учебное пособие. – М., 2002. – 192 с.
5. Цыпин Г. М. Музыкальное мышление и обучение игре на фортепиано // Искусство. Музыказнание. Музыкальная психология и музыкальная педагогика. Хрестоматия / Сост. Абдуллин Э. Б., Целковников Б. М. – М., 1991. – Вып.1. Ч.2. – С. 80 – 87.
6. Шип С. В. Музыкальная речь и язык музыки. – Одесса, 2001. – 206 с.

ВИХОВНИЙ ВПЛИВ ХОРОВОГО ВИКОНАВСТВА НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

Любар Р. О.

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглядаються питання формування особистості школяра засобами хорової діяльності. Розкривається значення хорової позакласної роботи у вихованні моральних якостей учнів, розвитку їх музичних здібностей.

Ключові слова: особистість, хорова діяльність, вокально-хорові уміння та навички

Анотация. Любар Р. А. Воспитательное влияние хорового исполнительства на формирование личности школьника. В статье рассматриваются вопросы формирования личности школьника средствами хоровой деятельности. Раскрывается значение хоровой внеклассной работы в воспитании моральных качеств учеников, развитии их музыкальных способностей.

Ключевые слова: личность, хоровая деятельность, вокально-хоровые умения и навыки.

Annotation. Lyubar R. Pedagogic influence of choral singing on the forming of a schoolchild's personality. The article considers the issues of a schoolchild's personality by the means of choral performance. The importance of choral amateur art activities for upbringing of schoolchildren's moral and development of their aptitude for music is revealed.

Key words: personality, choral performance, vocal and chorus skills.

Постановка проблеми. Демократизація та гуманізація освіти в Україні спрямовують реалізацію соціально-педагогічних завдань на забезпечення умов формування всебічно розвиненої, інтелігентної,

духовно багатой, внутрішньо вільної особистості. Збудження духовних сил та здібностей дитини є найважливішою умовою розвитку як окремої людини, так і суспільства в цілому. Естетичне виховання в усій багатогранності своїх можливостей є одним із факторів такого розвитку.

Провідну роль в естетичному вихованні учнів відіграє мистецтво, яке своєю силою примушує дитину думати, емоційно переживати, тим самим формуючи в її свідомості систему нових поглядів та почуттів. В результаті довгого цілеспрямованого спілкування з мистецтвом розвиваються не тільки ті сторони особистості, які наповнюються в першу чергу образно-емоційним змістом витворів мистецтва – естетичні почуття, смаки, ідеали, а й формується весь стрій особистості, її світогляд та суспільні уявлення.

Видом мистецтва, який має надзвичайне значення в житті людини, є музика. Особливе значення в естетичному вихованні учнів набувають позакласні форми занять, в яких важливе місце займають заняття хорового гуртка.

Аналіз досліджень. На початку ХХ століття в теоретичних працях видатних науковців, в практичній роботі багатьох вчителів одне з головних місць відводилось літературі та мистецтву. Психологічні основи формування культури особистості засобами мистецтва розкриті Л. Виготським, О. Костюком, Є. Назайкінським, Б. Тепловим та ін. У контексті шкільної освіти розробляли основи формування музичної культури особистості Б. Асаф'єв, Н. Веглугіна, Д. Кабалевський, О. Луначарський, В. Шацька та ін.

В розробку теорії та практики естетичного виховання особливий внесок своєю науково-педагогічною творчістю зробили класики вітчизняної педагогіки А. Макаренко та В. Сухомлинський. Новаторство їх педагогічних систем полягає, насамперед, в тому, що вони спрямовані на максимальний розвиток духовно-моральних та творчих сил дитини.

Естетичне виховання розглядається сьогодні як найважливіший елемент цілісної системи формування особистості. Передові педагоги розуміють його як сукупність різноманітних засобів та методів, що пробуджують та розвивають в учневі естетичне відношення до життя, літератури та мистецтва, здатність висувати до них високі вимоги, оцінювати художні твори об'єктивно.

Особливе значення хорової діяльності у вихованні школярів досліджували Ж. Дебела, В. Єлісєва, В. Живов, Т. Юматова та ін.

Мета роботи. Аналіз методичної літератури довів, що питання виявлення шляхів удосконалення змісту й методики роботи з використання хорового співу в загальноосвітній системі початкової школи достатньо глибоко не розроблялися. Ми б хотіли висвітлити проблему необхідності використання хорової діяльності в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи як важливої умови розвитку інтелектуальної, духовно багатой, внутрішньо вільної особистості. Під хоровою діяльністю ми розуміємо роботу з формування і вдосконалення вокально-хорових знань, умінь і навичок, виконавчу та слухацьку роботу.

Отримані результати. Особистість – певне поєднання психічних властивостей людини: спрямованості, рис темпераменту й характеру, здібностей, особливостей психічних процесів. Особливого значення процес розвитку особистості набуває в підлітковому і ранньому юнацькому віці, коли підліток чи юнак починає виявляти себе як об'єкт самопізнання й самовиховання [1, 243].

Виявлено, що найдоступнішою формою самовираження творчих нахилів дитини є хоровий спів. Систематичні заняття хоровим співом благотворно впливають на вивчення ряду предметів загальноосвітнього циклу. Так, правильне вокально-хорове виховання безпосередньо пов'язане з уроками мови та літератури. Оволодіння дітьми в хорі чистою, виразною мовою необхідне і для співу, і для повсякденного життя. Вправи,

які даються для вироблення чіткої дикції під час співу, одночасно покращують звичайну мову дітей, допомагають позбутися деяких природних мовних недоліків.

Робота над відчуттям фрази, розуміння дітьми її змісту допомагають учням користуватися різноманітною інтонаційною виразністю в роботі над літературними творами. Заняття хоровим співом тісно пов'язані з уроками образотворчого мистецтва. Чуття гармонії, форми, застосування необхідних барв є загальними закономірностями цих предметів, сприяють вихованню та розвитку художнього смаку. Використання художніх полотен у роботі над хоровими творами допомагає дітям глибше зрозуміти, осмислити, сприйняти, відчуті їхній зміст.

Хорову художню самодіяльність не можна відривати від уроків співів – вони тісно пов'язані й допомагають один одному. Якщо на уроках діти опановують нотну грамоту, набувають певних вокально-хорових умінь й навичок, то в позакласній роботі з хором є більше простору для художньої роботи з колективом, вивчення складного репертуару [4, 91].

Хорова самодіяльність, у свою чергу, сприяє роботі на уроках співів, бо закріплює знання, набуті учнями на уроці, і перетворює їх в навички, допомагає розвинути музичні здібності дітей. Але навіть при зразковій постановці уроків вони не можуть замінити художньої самодіяльності, якою діти займаються в позаурочний час. Це не додаток до уроків, а самостійний вид виховної роботи, без якої взагалі неможливе естетичне виховання. При правильній спрямованості хорова діяльність є могутнім виховним фактором – вона формує волю, дисциплінованість, культуру учня тощо. Розвиваючи естетичний смак, вона породжує і нове ставлення до своєї особи, до своєї поведінки. Адже поведінку ми теж розглядаємо як естетичний момент. Через поведінку учні можуть виявляти своє ставлення до дійсності. От чому заняття хоровим співом особливо помітно впливає на учнів поганої поведінки, слабкої волі.

Треба зазначити, що хорове мистецтво – найбільш масове і доступне. На нашу думку, воно повинно стати в сучасній школі одним з важливих засобів художнього виховання, яким можна охопити всіх учнів. Для участі в хорі не треба мати якихось особливих здібностей, в ньому може брати участь кожен учень. Якщо слух у дитини не розвинений, то хоровий спів значно розвине його. Можна навести багато прикладів, коли дитина приходила в хор, маючи поганий музичний слух, а згодом він розвивався і ставав гарним. До хору треба залучати навіть тих, кого часто називають «немузикальними». Як відмічав О. Гольденвейзер, в якійсь мірі музикальність властива кожному, крім глухих від народження. Абсолютно немюзикальних людей, якщо вони є, дуже мало [2, 63]. Досвід кращих учителів співів, дані психологів доводять, що при активному і цілеспрямованому керівництві музичний слух можна розвинути в усіх дітей. Кращі вчителі співів з цією метою поєднують колективні та індивідуальні, класні та позакласні форми роботи.

Співання в хорі дає дитині можливість виражати свої почуття і переживання, своє ставлення до змісту пісні. На дитину впливає синтетичний образ, в якому поєднується слово і музика, тому виконавець переживає одночасно літературно-музичний зміст. Злагоджений спів, спільність переживань, пов'язаних з пісню, виховує почуття колективізму, організує, дисциплінує школярів.

У хорі інтерес до мистецтва як до джерела духовного збагачення, естетичні почуття і потреби формуються на основі безпосередньої активної діяльності дітей. Діти самі створюють прекрасне, і це дуже важливо.

Участь у хоровій самодіяльності значно збагачує знання з музичного мистецтва, що, в свою чергу, сприяє розвитку пізнавальних можливостей і здібностей в освоєнні прекрасного, адже хорове мистецтво тісно пов'язане з усіма іншими видами мистецтва – музикою, театром, кіно. Це створює можливості для використання в хоровій художній самодіяльності

пісенного матеріалу з кінофільмів, опер, окремих музичних творів. Належна спрямованість у роботі над цим матеріалом сприяє загальному розвитку учнів, вихованню естетичного ставлення до дійсності [3, 121].

Багатющим джерелом знань і естетичних вражень є ознайомлення з пісенною творчістю рідного народу і робота над її зразками. Під впливом естетичних вражень збагачуються й моральні почуття людини. Пісні тут належить особлива роль, бо її вплив здійснюється не лише засобами музики, а й слова.

Висновки. Отже, хоровий спів є дієвим засобом в ідейно-художньому вихованні школярів. Різноманітність емоційно-образного змісту у виконуваних дітьми творах розвиває в них емоційну чуйність до навколишнього життя, природи, стосунків людей. У процесі хорових занять у дітей розвиваються музичні здібності, їхні вокальні дані, творча активність, мислення, уява, пам'ять, розумова діяльність. Одночасно виховуються найцінніші та найнеобхідніші людині моральні якості. Діти, які навчаються в хорових колективах, сприймають наслідки своєї творчої праці, дістають естетичне задоволення від спілкування з музикою.

Подальший напрямок досліджень. Проблема естетичного виховання школярів вокально-хоровими засобами залишається актуальною і потребує подальшого розгляду, зокрема, в розробці методик, програм розвитку музичних здібностей школярів у процесі хорової діяльності.

Література

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Кузнецова Л. Методика викладання співу в 5-6 кл. – К.: Музична Україна, 1969. – 290 с.
3. Струве Г. Школьный хор: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1981. – 191 с.
4. Стулова Г. Хоровой класс: (Теория, практика вокальной работы в дет. хоре): Учеб. пособие для студентов пед. институтов по специальности № 2119 «Музыка». – М.: Просвещение, 1988. – 126 с.